

мр Живорад Марковић

УТИЦАЈ ДВА НАЧИНА ПЛАНИРАЊА НАСТАВЕ ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА НА ФОРМИРАЊЕ УЧЕНИЧКИХ СТАВОВА ПРЕМА ФИЗИЧКОМ ВАСПИТАЊУ

1. УВОД

Физичко васпитање, као планска и осмишљена делатност, са јасно дефинисаним циљем започиње у институционализованом образовању Србије предшколским васпитањем а завршава се најчешће са завршетком образовања у средњим школама.

Настава физичког васпитања одржава се у веома различитим условима, који условљавају и различите резултате /6/. У ширем контексту под условима не треба подразумевати само стандардизоване објекте за наставу и њихову опремљеност већ и остале елементе релевантне за вредност наставног процеса као што су: ангажованост наставника и приступ настави, однос школе и средине према физичком васпитању, однос ученика и њихових родитеља према физичком васпитању као и низ других чинилаца који су значајни за постизање одређених ефеката, пре свега оних који се могу сматрати позитивним.

Настава физичког васпитања је јединствен васпитно-образовни процес који захтева ангажовање свеукупних снага и способности како ученика тако и наставника. То је и нормално јер се ради о интегралном утицају на ученике и њихове способности

У настави физичког васпитања, као и у свакој настави постоје три битна методичка фактора - **ученик**, **наставник** и **наставно градиво**. Наставно градиво је саставни део програма физичког васпитања и од успешности реализације тих садржаја зависе и резултати целокупног процеса наставе физичког васпитања.

Акцент овог рада је на планирању програмских садржаја наставе физичког васпитања у два облика или на два начина.

У циљу изналажења могућности за побољшање учинка процеса наставе физичког васпитања, понуђен је програм у коме је континуирано заступљен са једним часом недељно "изборни спорт" (рукомет), а на следећем садржаји атлетике и гимнастике који се понављају у циклусима. Најпре се у циклусу ради атлетика а затим гимнастика.

Основни постулат од којег се пошло у изради експерименталног програма је да се на основу спроведеног експеримента, који третира најнепосреднију праксу физичког васпитања и добијених резултата, изнедре релевантни показатељи значајни за савременију и ефикаснију наставу физичког васпитања у школи који значајно утичу на формирање позитивнијих ученичких ставова према настави физичког васпитања и вредностима физичке културе.

Мерцеров инвентар става је адаптација инвентара који је разрадио Gallowey у намери да процени став гимназијалки према

друштвеним, моралним и духовним вредностима физичког васпитања. Мерцеров инвентар става има тачност од 0.92, а вредност коефицијента од 0.74 и израчунат је према личном критеријуму оцењивања.

Мерцер је дао допринос методолошком усавршавању овог инструмента доста прецизним дефинисањем скоровања резултата. Предложио је процедуру базирану на употреби скале Ликертовог типа.

Мерцеров инвентар става садржи 40 питања, а максималан број бодова износи 200. Већи број бодова је индикатор позитивног става према настави физичког васпитања и вредностима физичке културе, и обратно.

Посматране тврдње су међусобно смислено повезане и чине обележја (варијабле). Више обележја која су међусобно смислено повезана и чине логичну целину зову се једноставно "целина". Истраживана целина је процена става испитаника различитих полова према физичком васпитању.

Ово је скроман прилог теорији и пракси у изналажењу што квалитетнијег начина планирања наставе физичког васпитања, у циљу формирања што позитивнијих ученичких ставова према физичком васпитању и вредностима физичке културе.

2. ДОСАДАШЊА ИСТРАЖИВАЊА

Велики број истакнутих стручњака и теоретичара истраживали су ученичке ставове према различитим појавама, у настави физичког васпитања /2, 3, 8, 11, 19, 22/. Истражујући ставове Матић и сарадници /10/ констатују да је физичко васпитање, према схватању ученика о важности предмета у школској настави, постављено на девето место, од укупно дванаест предмета. Иза физичког васпитања су: општетехничко, музичко и ликовно васпитање. Просечан скор поена који су постигли ученици на Мерцеровом инвентару става у овом истраживању био је 143.70 поена.

Аруновић /1/ је на узорку ученика првог и другог разреда средње школе обавио истраживање, са циљем да утврди како програм одбојке у једногодишњем циклусу утиче на формирање ученичких ставова према вредностима физичког васпитања. У све три експерименталне групе добио је повећања Мерцерове суме. У E_1 од 145.18 поена на 155.07 поена. У E_2 од 152 поена на 160.32 поена и у контролној групи од 149.04 поена на 154.81 поен. Највеће повећање је у E_2 групи.

Вишњић /4/ је истражујући подстицање ученика на самостално вежбање, као фактор успешности наставе физичког васпитања, истраживао и ставове ученика и ученица према физичком васпитању и добио следеће резултате: у E_1 групи код ученика добио је повећање од 135.26 поена на 147.79 поена, а код ученица од 137.21 поен на 150.32 поена. У E_2 групи код ученика од 138.68 поена на 144.29 поена, а код ученица од 143.23 поена на 152.76 поена. У контролној групи ученика

добио је смањење од 141.81 поен на 139.54 поена и код ученица веома мало повећање од 134.07 поена на 134.39 поена.

Милановић /13/ је код ученика седмих разреда основне школе, са понуђеним алтернативним програмом наставе физичког васпитања, поред осталог, истраживао и промене ставова ученика, упоређујући их са ставовима ученика који су радили по званичном програму физичког васпитања. Група E_1 на иницијалном мерењу имала је 147.63 поена, а 155.50 на финалном. Група E_2 на иницијалном мерењу имала је 142.55 поена, а 143.22 на финалном. Контролна група која је радила по званичном програму, имала је на иницијалном 145.83 поена, а 147.50 поена на финалном мерењу.

У већини истраживања уочавамо позитиван утицај понуђених програма на формирање позитивнијих ставова код ученика према физичком васпитању и вредностима физичке културе уопште /16, 17, 19, 20/.

На основу вредности Мерцерове суме (остварених поена) у свим овим истраживањима општа констатација је да испитаници више преферирају према настави физичког васпитања и да имају позитивније ставове према физичком васпитању и вредностима физичке културе од испитаница /8, 9, 12, 14/.

3. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Предмет овог истраживања представљала су два различита начина планирања наставе физичког васпитања за ученике првог и другог разреда средње стручне школе и њихов утицај на резултате наставе физичког васпитања, вредновањем ставова ученика према физичком васпитању.

Циљ истраживања је био да се утврде евентуалне разлике у ставовима, изазване планирањем у коме је присутна континуирана реализација програмских задатака спортско-техничког образовања у односу на планирање, где постоји већа или мања концентрисаност садржаја спортско-техничког образовања.

4. ХИПОТЕЗА ИСТРАЖИВАЊА

На основу *предмета и циља* истраживања, дефинисана је општа хипотеза истраживања.

Н. Планирање са континуираном реализацијом програмских задатака спортско-техничког образовања ефикасније ће утицати на *формирање позитивнијих ставова* према физичком васпитању код испитаника и испитаница експерименталне групе у односу на испитанике и испитанице контролне групе.

5. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање је лонгитудинално експерименталног карактера (педагошки експеримент са паралелним групама). Истраживање је

реализовано у Пољопривредно-ветеринарској школи са домом ученика "Свилајнац" у Свилајнцу, у другом полугодишту школске 2004/05.

Истраживањем је обухваћено 196 испитаника подељених у четири посебна субузорка - према критеријумима пола и узраста. Експериментална група са 60 испитаника, експериментална група са 36 испитаница, контролна група са 60 испитаника и контролна група са 40 испитаница првог и другог разреда средње школе.

Варијабла која се користила у истраживању припада комплексу предикторских варијабли и то је варијабла из простора *ставова* испитаника према вредностима физичког васпитања.

Ставови према вредностима физичког васпитања утврђивани су путем Мерцеровог инвентара става, који је модификован за наше услове мерења, односно за нашу популацију (модификацију је извршио ред. проф. Миливоје Матић и сар. 1982.).

Мерцеров инвентар става се састоји из 40 тврдњи које испитаник може да прихвати или не прихвати. Одговори се дају на петостепеној скали са алтернативама: не слажем се, делимично се не слажем, неодлучан сам, делимично се слажем и потпуно се слажем. У инвентару су и позитивне и негативне алтернативе. Испитаник сваки одговор (алтернативу) - обележава са "+" - и добија одређени број бодова. Код позитивних исказа бројеви алтернатива који се директно "поклапају" са бројем бодова поређани су по тзв. асцедентном редоследу, од најмањег ка највећем (од 1 до 5). У обрнутом случају (негативни искази) алтернативе, а тиме и бодови, поређани су десцедентним начином, од највећег ка најмањем (од 5 до 1). У зависности од изабране алтернативе испитаник добија одговарајући број бодова.

Мерцеров инвентар има кључ са тачно одређеним предзнаком. На основу њега врши се сумирање поена Мерцеровог инвентара.

Мерцеров инвентар става попуњаван је за време редовних часова наставе физичког васпитања.

5.1. Статистичка обрада података

Од мера основне дескриптивне статистике за обраду добијених резултата истраживања примењена је: аритметичка средина (М); стандардна девијација (СД); варијациона ширина (мах-мин) и коефицијент варијације (КВ).

Из простора компаративне статистике коришћене су искључиво дискриминативне параметријске процедуре и то:

- Т - тест за независне узорке приликом утврђивања значајности разлика просечних вредности између експерименталне и контролне групе;

- Т - тест за зависне узорке приликом утврђивања значајности разлике између просечних вредности остварених на иницијалним и финалним мерењима.

6. ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Ради боље прегледности рада анализираће се прво резултати испитаника експерименталне групе са резултатима испитаника контролне групе, а затим резултати експерименталне групе испитаница са резултатима контролне групе испитаница. Закључци ће се доносити за сваки подзорак испитаника и испитаница. На основу резултата добијених на подзорцима, доносиће се коначни закључци о утицају експерименталног третмана на формирање ставова према физичком васпитању и вредностима физичке културе.

У експерименталној групи испитаника на иницијалној процени утврђена је просечна вредност Мерцерове суме од 152.73 поена, а на финалној процени од 160.67 поена. Дошло је до формирања позитивнијих ставова, што је резултирало повећању просечног скорa за 7.94 поена. Ниски коефицијенти варијације указују да је скуп изразито хомоген, са малом варијабилношћу резултата.

У Контролној групи испитаника на иницијалној процени, остварена просечна Мерцорова сума износила је 150.77 поена, а на финалној процени 151.82 поена. Побољшање просечног скорa је 1.05 поена. Скуп је изразито хомоген са коефицијентом варијације од .119 на иницијалној и .113 на финалној процени.

Упоредујући просечну Мерцорову суму испитаника експерименталне и контролне групе на финалној процени остварени су резултати од 160.67 поена код експерименталне групе и 151.82 поена код контролне групе и разлика је 8.85 поена у корист експерименталне групе испитаника

У експерименталној групи испитаника на иницијалној процени највећу фреквенцију има интервал од 160-165 поена и крива је негативно асиметрична. У експерименталној групи испитаника на финалној процени највећу фреквенцију има интервал од 175-180 поена и крива се ближи идеално нормалној дистрибуцији, на шта упућују графикони један и два.

На иницијалној процени у контролној групи испитаника највећу фреквенцију има интервал од 136-142 поена, а на финалној процени највећу фреквенцију има интервал од 140-150 поена. У оба случаја криве су негативно асиметричне, на шта указују графикони три и четири.

У експерименталној групи испитаница на иницијалној процени утврђена је просечна вредност Мерцерове суме од 141.78 поена, а на финалној процени од 144.39 поена. Дошло је до формирања позитивнијих ставова, што је резултирало повећању просечног скорa за 2.61 поен. Ниски коефицијенти варијације указују да је скуп изразито хомоген, са малом варијабилношћу резултата.

Контролна група испитаница на иницијалној процени остварила је просечну вредност Мерцерове суме од 149.33 поена, а на финалној процени од 150.15 поена. Диференција показује повећање просечног скорa од 0.82 поена. Скуп је изразито хомоген са коефицијентом

варијације од .081 на иницијалној процени и .079 на финалној процени.

Упоређујући просечну Мерцерову суму испитаница експерименталне и контролне групе на финалној процени остварени су резултати од 144.39 поена код експерименталне групе и 150.15 поена код контролне групе и разлика је 5.76 поена у корист контролне групе испитаница.

Разлика у корист контролне групе испитаница на финалној процени није условљена ефектима контролног третмана, већ већим скором Мерцерове суме констатоване на иницијалној процени.

Резултати свих мерења обе групе нам указују да је после реализованих третмана дошло до повећања Мерцерове суме у експерименталној групи за 2.61 поен, а у контролној групи за 0.82 поена.

Настава физичког васпитања планирана са континуираним обучавањем и усавршавањем својим ефектима условила је формирање позитивнијих ставова унутар експерименталне групе испитаница. У контролној групи испитаница ефекти концентрисане наставе су знатно мањи у формирању позитивнијих ставова према физичком васпитању.

У експерименталној групи на иницијалној процени, највећу фреквенцију има интервал од 140-150 поена, а у контролној групи испитаница, највећу фреквенцију има интервал од 156- 160 поена. У обе групе криве су позитивно асиметричне.

На иницијалној процени у контролној групи испитаница највећу фреквенцију има интервал од 156-160 поена и крива је позитивно асиметрична. На финалној процени највећу фреквенцију има интервал од 140-150 поена, а крива је негативно асиметрична, на шта упућују графикони седам и осам.

6.1. Анализа разлика Мерцеровог инвентара става унутар и између група испитаника

У овом поглављу ће се доказати или одбацити тврдња да постоји значајна разлика између Мерцерове суме унутар и између група испитаника.

На основу вредности t-теста можемо констатовати да је унутар експерименталне групе испитаника од иницијалне до финалне процене дошло до повећања Мерцерове суме за 7.94 поена, што је статистички значајно, са нивоом статистичке значајности од $p=.000$. Унутар контролне групе од иницијалне до финалне процене дошло је до повећања Мерцерове суме за 1.05 поена, што статистички није значајно повећање. Између експерименталне и контролне групе испитаника на иницијалној процени Мерцерове суме није констатована статистички значајна разлика. На финалној процени констатована је статистички значајна разлика између експерименталне и контролне групе, са нивоом статистичке значајности од $p=.003$.

Статистички значајна разлика је у корист експерименталне групе испитаника.

Настава физичког васпитања планирана са континуираним обучавањем и усавршавањем спортско-техничких елемената својим позитивним ефектима условила је формирање позитивнијих ставова унутар експерименталне групе испитаника и између експерименталне и контролне испитаника на финалној процени.

6.2. Анализа разлика Мерцеровог инвентара става унутар и између група испитаница

У овом поглављу ће се доказати или одбацити тврдња да постоји значајна разлика између Мерцерове суме унутар и између група испитаница.

Увидом у табелу 4. можемо констатовати да повећање Мерцерове суме унутар експерименталне групе од иницијалне до финалне процене, није на нивоу статистичке значајности. Унутар контролне групе испитаница, такође, није констатована статистички значајна разлика. Статистички значајна разлика постоји само између експерименталне и контролне групе испитаница на иницијалној процени, са нивоом статистичке значајности од $p=0.007$.

Настава физичког васпитања планирана са континуираним обучавањем и усавршавањем својим ефектима условила је формирање позитивнијих ставова само унутар експерименталне групе испитаница. Ефекти контролног третмана изазвали су такође, формирање позитивнијих ставова, у контролној групи на финалној процени, али су она знатно мања.

Резултати и разлике код испитаника и испитаница посматрани између група на иницијалним проценама статистички су значајни само код испитаница. Формирање позитивнијих ставова на финалним проценама су статистички значајна само код испитаника. Ово статистички значајно повећање Мерцерове суме унутар експерименталне групе код испитаника и повећање између група код испитаника на финалним проценама, указује да су ефекти наставе са континуираним обучавањем и усавршавањем имали позитивнији утицај код испитаника на формирање позитивнијих ставова према физичком васпитању и вредностима физичке културе уопште.

7. ДИСКУСИЈА

Скор поена експерименталне групе испитаника у овом истраживању идентичан је скору поена добијеног у истраживању Аруновића /1/, а нешто виши од скор поена добијених у истраживању Вишњића /4/ и Милановића /13/.

Скор поена у експерименталној групи ученица од 144.39 поена је нижи од скор кога је добио Вишњић, а износио је 150.32 поена.

На основу добијених резултата на Мерцеровом инвентару става може се закључити да су формиран ставови испитаника и испитаница

у експерименталним групама током експерименталног третмана, где је било заступљено планирање са континуираним обучавањем и усавршавањем, позитивнији од ставова испитаника и испитаница у контролним групама, где је била заступљена настава са концентрисаним обучавањем и усавршавањем спортско-техничких елемената.

Код испитаница, повећање Мерцерове суме је мање и није статистички значајно, док је код испитаника много веће у односу на иницијалну процену и у односу на испитанице и статистички је значајно. На основу добијених показатеља можемо констатовати да испитаници више преферирају према часовима физичког васпитања, да су на њима редовнији, активнији и самим тим постижу већи напредак у планираним садржајима наставе физичког васпитања и формирају позитивније ставове према физичком васпитању.

До истих резултата је дошао и Галић /7/ у свом истраживању, где је на узорку од 506 испитаника старих између 20 и 60 година на територији Србије, утврђено да пол егзистира као фактор који статистички значајно утиче на став и спремност за узимање учешћа у спортско-рекреативним садржајима. Констатовано је да испитаници имају позитивнији став према спортско-рекреативним садржајима и спремнији су да се на било који начин пре него испитанице укључе у њих.

За професоре физичке културе веома је интересантно утврдити став који испитаници имају према тврдњи број 29, која гласи: "Физичко васпитање би требало увести као обавезно у свим школама, четири часа недељно." Код испитаница, интересовање за четири часа недељно, изражено у процентима изгледа овако:

На иницијалној процени, четири часа недељно, у експерименталној групи испитаница жели 65.00%, а у контролној групи 71.20%. Ако анализирамо експерименталну групу испитаница, проценат се повећава са 65.00% на 68.00% у току експерименталног третмана. Код контролне групе испитаница са 71.20% проценат се смањило на 61.60%. Ако упоредимо експерименталну групу испитаница са финалне процене са 68.00% са контролном групом на финалној процени са 61.60%, уочавамо да се према овој тврдњи позитивно изјаснио већи број испитаница експерименталне групе посматрано у односу на иницијалну процену и у односу на контролну групу, код које је дошло до промене става према овој тврдњи у негативном смислу.

На иницијалној процени код испитаника експерименталне групе позитивно се изјаснило 78.4%, а код контролне групе 85.60%. Код експерименталне групе испитаника у току експерименталног третмана ситуација се поправила од 78.40% на 88.40%. Код контролне групе испитаника је дошло до промене става у негативном смислу са 85.00% на 72.60%.

Ако упоредимо резултате на финалној процени, позитивно се изјаснило у експерименталној групи 88.40%, а у контролној групи 72.60%. Испитаници су схватили током експерименталног третмана да су им два часа физичког васпитања недовољна да задовоље своје потребе за телесним кретањем - вежбањем. Разлике између испитаника и испитаница су и у контролним и у експерименталним групама у корист испитаника, како у овој тврдњи, тако и у скороу поена на Мерцеровом инвентару става.

Утврђени ставови на иницијалним и финалним проценама дају реалан основ на основу кога можемо закључити да све групе на финалним проценама имају *позитивнији став* који се може сматрати надпросечним, посебно код испитаника у поређењу са досадашњим истраживањима /1, 4, 13, 20/, а тиме и позитивнији однос према настави физичког васпитања у целини.

8. ЗАКЉУЧЦИ

Ефекти експерименталног и контролног третмана испитаника и испитаница процењени помоћу Мерцеровог инвентара става указују да статистички значајне разлике унутар и између група код испитаница не постоје. Код испитаника констатована је статистички значајна разлика између иницијалне и финалне процене унутар експерименталне групе, као и између експерименталне и контролне групе испитаника на финалној процени.

Општи закључак добијених резултата и разлика, могао би се исказати следећом констатацијом:

Планирање наставе физичког васпитања, са континуираним обучавањем и усавршавањем спортско-техничког образовања, имало је само код испитаника утицаја на формирање позитивнијих ставова према физичком васпитању и вредностима физичке културе у целини.

На основу свега овога можемо да генерализујемо да ученици више преферирају према настави физичког васпитања (не изостају са часова, активнији су на часовима) и на нама стручњацима за физичко васпитање је задатак да се изборимо за још један час недељно, јер су три активности недељно минимум да би се утицало на правилан раст и развој младог организма.

ЛИТЕРАТУРА

- /1/ Аруновић, Д. (1982). Програм одбојке у једногодишњем циклусу изборне наставе и његов допринос физичком васпитању ученика прве фазе усмереног образовања. Непубликована докторска дисертација. Београд: Факултет физичког васпитања.
- /2/ Бокан, Б., и Матић, М. (1982). Импликације вредносних ставова ученика према телесном кретању - вежбању и спорту у писменим задацима из матерњег језика на теме експлицитно и имплицитно

- асоцијативне подручју физичког васпитања. Физичка култура, (2), 150-155.
- /3/ Буђа, И. (1996). Наставници физичког васпитања о себи и својим условима рада. Физичка култура, 50 (3), 195-200.
- /4/ Вишњић, Д. (1987). Подстицање ученика на самостално вежбање као фактор успешности наставе физичког васпитања. Непубликована докторска дисертација. Београд: Факултет физичког васпитања.
- /5/ Вишњић, Д., Јовановић, А., и Милетић, К. (2004). Теорија и методика физичког васпитања. Аранђеловац: Виктор штампа.
- /6/ Вуловић, Г. (1987). Интензификација средстава физичког васпитања у уводној и припремној фази часа физичког васпитања као начин побољшања биомоторичких способности код ученика трећег разреда средњег усмереног образовања и васпитања. Непубликовани магистарски рад. Београд: Факултет физичког васпитања.
- /7/ Галић, М. (1995). Детерминанте става и учешћа у спортско-рекреативним активностима. Физичка култура, 49 (1), 7-15.
- /8/ Галић, М. (1996). Став, ангажовање и спортско-рекреативни садржаји. Педагошка стварност, (1-2), 38-47.
- /9/ Живановић, Ж., Галић, М., и Милосављевић, В. (1984). Ставови и интересовања ученика усмереног образовања према физичком васпитању и рекреацији. Физичка култура, (1), 48-52.
- /10/ Иванић, С. (1986). Оквири реалног планирања развоја физичких способности београдских ученика узраста од 7-11 година. Физичка култура, (3), 201-205.
- /11/ Илић, Д., и Стевић, С. (1996). Мишљења седамнаестогодишњих ученица о професору физичког васпитања. Физичка култура, 50 (4), 306-311.
- /12/ Матић, М. и сар. (1982). Аксиолошке и методолошке основе ревалоризације телесног кретања – вежбања, Београд: Факултет физичког васпитања.
- /13/ Милановић, Љ. (1987). Алтернативни програм у редовној настави физичког васпитања и његов утицај на решавање основних задатака овог подручја код ученика седмог разреда основне школе. Непубликована докторска дисертација. Београд: Факултет физичке културе.
- /14/ Покрајац, Б., и Матић, М. (1982). Априорни вредносни модел и амбивалентност у ставу према физичком васпитању код ученика седмог разреда основне школе. Физичка култура, (1), 15-21.
- /15/ Пољак, В. (1974). Планирање у настави. Загреб: Педагошко-књижевни збор.
- /16/ Радовановић, Ђ., и сар. (1993). Ставови ученика средњих школа у Србији према особинама наставника физичког васпитања. Физичка култура, (1-2), 10-13.

- /17/ Радовановић, И. (1994). Ставови ученика према особинама наставника физичког васпитања. Физичка култура, 48 (3), 223-228.
- /18/ Станојевић, А. (1986). Прилог изучавању теоретских знања и ставова ученика у средњем усмереном образовању и васпитању као фактор њиховог ангажовања у физичком васпитању. Физичка култура, (1), 12-15.
- /19/ Стефановић, З., и Рогвић, М. (1985). Зашто ученици изостају са часова физичког и здравственог васпитања. Физичка култура, (1), 49-53.
- /20/ Тодоровски, Д. (1993). Допринос две различите варијанте друге фазе часа физичком васпитању ученика у основној школи. Непубликовани магистарски рад. Београд: Факултет физичке културе.
- /21/ Чалија, Н. (1986). Физичко и здравствено васпитање испод црте у заједничком плану васпитно-образовног рада. Физичка култура, (5), 347-348.
- /22/ Џиновић, Д. (1982). Ставови наставника и ученика према описном оцењивању као фактору успешније наставе физичког васпитања у првој фази заједничке основе средњег усмереног образовања. Непубликовани магистарски рад. Београд: Факултет физичког васпитања.